

5) Verdeling van de onverdeelde goederen

384. Bij de vereffening van het huwelijksstelsel van scheiding van goederen moeten soms onverdeelde goederen worden verdeeld. Bij die gelegenheid willen ex-echtgenoten nogal eens de toepassing van de artikelen 1446 en 1447 B.W. over de preferentiële toewijzing van de gezinswoning en het huisraad vragen. Maar die wetsartikelen zijn uitzonderingen op de normale regels van verdeling van onverdeelde goederen en enkel voorzien in het kader van gemeenschapsstelsels, zodat (ex)echtgenoten die met een huwelijksstelsel van scheiding van goederen zijn gehuwd (geweest), er de toepassing niet van kunnen vragen(608).

Ook het artikel 1469, 2° lid B.W. is niet meer toepasselijk op een onverdeeldheid na echtscheiding. Dit artikel moet de schuldeisers tegen collusie tussen echtgenoten gedurende het huwelijk beschermen. Het gevaar van collusie is niet meer aanwezig na een echtscheiding.

385. Een pauliaanse vordering ingesteld door de schuldeiser van één echtgenoot tegen een vereffening/verdeling van een postcommunautaire onverdeeldheid, waarbij een onroerend goed werd overgenomen door de andere echtgenoot in ruil voor afstand van vordering van onderhoudsgeld en overname van de hypothecaire schuld op het onroerend goed, is niet gegrond(609). Er is geen schade bewezen door de schuldeiser die niet aantoonde dat na betaling van de lopende schulden hun schuldenaar nog een opbrengst uit de eventuele verkoop van het goed zou hebben gehad. Ook is dergelijke vereffening/verdeling niet gebeurd met behulp van bedrog van de echtgenoot-schuldenaar. Een dergelijke verrichting met overname van de woning in ruil voor het verder betalen van de hypothecaire schuld die erop weegt, is een courante operatie.

HOOFDSTUK VI

OVERGANGSRECHT

Auteurs: W. PINTENS en J.-L. SNYERS

AFDELING I

ALGEMEEN

386. Zoals reeds vermeld in het vorige overzicht(610) is de discussie betreffende de verschillende theorieën over het overgangsrecht volledig verdwenen. De continuïteitstheorie wordt onverkort toegepast. Deze continuïteitstheorie leidt tot volgende oplossingen.

(608) [Bergen 3 mei 1995](#), *J.T.* 1996, 52.

(609) [Rb. Ieper 13 juni 1995](#), *T.B.B.R.* 1997, 438.

(610) *T.P.R.* 1996, 332, nr. 262.

§ 1. Op het vlak van het actief

387. Of een goed eigen is of gemeenschappelijk moet uitgemaakt worden aan de hand van de wettelijke bepalingen die gelden op het ogenblik van de verwerving van het goed(611). Vóór de Wet van 1976 bepaalde (oud) artikel 1401 B.W. dat alle roerende goederen verworven vóór of tijdens het huwelijk om niet of ten bezwarende titel tot het gemeenschappelijk vermogen behoorden. Bijgevolg zal een verzekeringsportefeuille die een echtgenoot vóór zijn huwelijk toebehoorde en door het huwelijk een gemeenschappelijk goed werd, gemeenschappelijk blijven, ook na de inwerkingtreding van de Wet van 14 juli 1976(612). Onder het vroegere recht werd evenwel een uitzondering gemaakt voor de goederen nauw verbonden met de persoon van de echtgenoot. Zo oordeelde de Rechtbank van Eerste Aanleg te Luik dat het cliënteel van een kinesitherapeut zo nauw verbonden is met de persoon van de titularis van het beroep dat het als eigen goed moet gekwalificeerd worden(613).

388. Inzake het bewijs van het eigen karakter van een goed onder de toepassing van het oude recht besliste het Hof van Cassatie in 1996(614) dat artikel 1434 en 1435 (oud) B.W. niet vereisen dat in de verklaring van wederbelegging of in de akte waarin die voorkomt, de oorsprong van de voor de wederbelegging gebruikte gelden uitdrukkelijk wordt aangegeven of gepreciseerd (cfr. supra nr. 119). Bij het opmaken van het proces-verbaal van opening van werkzaamheden was onenigheid ontstaan over het eigendoms karakter van een onroerend goed dat de vrouw in 1970 had aangekocht met de verklaring dat deze aankoop gebeurde „in wederaanleg van eigen penningen”. De boedelnotaris was echter van oordeel dat het goed gemeenschappelijk was aangezien de vrouw niet bewees dat zij de verwerving betaalde met eigen middelen. In eerste aanleg trad de rechtbank de visie van de boedelnotaris bij. Het Hof van Beroep besliste daarentegen dat onder het oude recht enkel een verklaring vereist was dat het goed werd verkregen „in wederbelegging en met eigen penningen”, zonder dat de oorsprong van de eigen gelden moest worden aangegeven of door de boedelnotaris moest worden nagetrokken. Dit werd door het Hof van Cassatie in zijn arrest van

(611) *Gent 8 januari 1999, T. Not.* 2000, 308; *Luik 4 maart 1996, Rev. not. b.* 1997, 284; *R.R.D.* 1996, 414; *Div. Act.* 1997, 76; *Rev. trim. dr. fam.* 1998, 111; *Rb. Namen 19 februari 1998, Rev. not. b.* 1998, 565 en *Rb. Luik 17 oktober 1994, Rev. trim. dr. fam.* 1996, 98; zie ook vorig overzicht *T.P.R.* 1996, 333, nr. 263.

(612) *Luik 4 maart 1996, Rev. not. b.* 1997, 284.

(613) *Rb. Luik 17 oktober 1994, Rev. trim. dr. fam.* 1996, 98; onder de huidige wet cfr. supra nrs. 152-154.

(614) *Cass. 4 oktober 1996, E.J.* 1997, 120-125, noot J. DU MONGH; *Div. Act.* 1997, 151, noot E. DE WILDE D'ESTMAEL; cfr. supra nr. 119.

4 oktober 1996 bevestigd. Deze regeling werd wel eens bekritiseerd vermits derden (bij een eventuele bestrijding van bedrog) geen controle op de verklaring kunnen uitoefenen wanneer de oorsprong van de eigen middelen niet wordt gepreciseerd.

389. De afstand van het recht van natrekking ten voordele van het gemeenschappelijk vermogen betreffende een onroerend goed gebouwd op een stuk grond dat toebehoort aan het eigen vermogen van de echtgenote werd onder het oude recht absoluut nietig geacht omdat zij een verandering teweegbracht van het huwelijksstelsel, wat verboden was op grond van (oud) artikel 1395 B.W.(615).

§2. Op het vlak van het definitief passief

390. Om uit te maken of een schuld eigen is dan wel gemeenschappelijk moet toepassing gemaakt worden van de wetsbepalingen die gelden op het ogenblik van het aangaan van de schuld(616).

§3. Op het vlak van het bestuur

391. De geldigheid van een bestuurshandeling wordt bepaald door de wettelijke regels die van toepassing zijn op het ogenblik van de bestuurshandeling(617). In de hier besproken periode zijn geen uitspraken bekend. Doch de uitspraken vermeld bij het bestuur van de bedongen gemeenschap kunnen ook hier als voorbeelden worden aangehaald (cfr. infra nr. 395).

§4. Op het vlak van de vereffening-verdeling

A. Algemeen

392. Het materieel recht dat moet worden toegepast bij de vereffening-verdeling van een huwelijksgemeenschap, is het recht dat bestond op het ogenblik van de ontbinding van het huwelijksvermogensstelsel(618). De loutere regels van tenuitvoerlegging worden wel onderworpen aan de nieuwe regels van de Wet van 14 juli 1976, ook al dateert het tijdstip van ontbinding van vóór haar inwerkingtreding.

(615) Bergen 4 mei 1999, *J.T.* 1999, 623.

(616) Luik 4 maart 1996, *Rev. not. b.* 1997, 284; *R.R.D.* 1996, 414; *Rev. trim. dr. fam.* 1998, 111; *Div. Act.* 1997, 76; Rb. Luik 17 oktober 1984, *Rev. trim. dr. fam.* 1996, 98; zie vorig overzicht *T.P.R.* 1996, 333, nr. 264.

(617) Cass. 9 november 1979, *Arr. Cass.* 1979-1980, 317; *Pas.* 1980, I, 328; vorig overzicht, *T.P.R.* 1996, 336, nr. 268.

(618) Zie J. GERLO, „Vergoedingen en overgangsrecht”, *T.B.B.R.* 2000, 516-524 en W. PINTENS, B. VAN DER MEERSCH en K. VANWINCKELEN, *Inleiding tot het familiaal vermogensrecht*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2002, 361, nr. 758.

B. Vergoedingen

393. Op het vlak van de vergoedingen bestond betwisting omtrent de vraag hoe een vergoeding die haar oorsprong vond in een rechtshandeling daterend van vóór 28 september 1977, moest begroot worden wanneer het huwelijksvermogensstelsel ontbonden werd na die datum(619).

Moest het bedrag van de vergoeding worden bepaald krachtens het oude recht (art. 1436-1437 oud B.W.) of was het nieuwe recht (art. 1435 B.W.) van toepassing? Onder het oude recht was immers bepaald dat de vergoeding, die bij ontbinding van het huwelijk verschuldigd was, maximaal gelijk was aan het nominale bedrag dat ten tijde van de investering (dit is de verarming van het vergoedingsgerechtigde vermogen) was uitgegeven, zonder rekening te houden met enige herwaardering of indexering. De Wet van 14 juli 1976 heeft hier verandering in gebracht. Artikel 1435 B.W. heeft een herwaardering van de vergoeding ingevoerd. Wanneer een uitgave geleid heeft tot het verkrijgen, instandhouden of verbeteren van een goed, dan is de vergoeding gelijk aan de waarde of de waardevermeerdering van dat goed.

394. Het Hof van Cassatie heeft deze betwisting beëindigd in zijn arrest van 15 april 1999(620). Volgende feiten lagen aan de grondslag van het arrest. Echtgenoten waren gehuwd onder het oud wettelijk stelsel (gemeenschap van roerende goederen en aanwinsten). In 1958 gingen zij een lening aan ter financiering van een eigen goed van de man. In 1992 werd het huwelijk door echtscheiding ontbonden. De vrouw eiste een vergoeding vanwege de man aan het gemeenschappelijk vermogen waarbij rekening werd gehouden met de waardevermeerdering van het goed krachtens het nieuwe artikel 1435 B.W. In eerste aanleg en beroep werd beslist dat de vergoeding begroot moest worden volgens het nieuwe artikel 1435 B.W. vanuit de overweging dat het recht op vergoeding een juridische toestand is die zich aan het voltrekken was, maar die nog niet voltrokken was. Bijgevolg moest het recht op vergoeding bepaald worden aan de hand van de wettelijke regels van toepassing op het ogenblik van het opmaken van de vergoedingsrekeningen binnen de vereffening-verdeling, zijnde het nieuwe artikel 1435 B.W. Het Hof van Cassatie besliste in zijn arrest van 15 april 1999 echter dat het nieuwe artikel 1435 B.W. niet kan worden toegepast op een vergoeding die (gelet op de datum van het feit dat er aanleiding toe gaf) vóór 28 september 1977 het karakter verworven had van een schuldvordering beperkt tot de uitgegeven som. De vergoedingen moeten worden opgesteld met inachtne-

(619) Zie vorig overzicht *T.P.R.* 1996, 337, nrs. 272-273.

(620) *Cass.* 15 april 1999, *Arr. Cass.* 1999, 212; *Div. Act.* 2000, 23-26 noot E. DE WILDE D'ESTMAEL; *J.L.M.B.* 1999, 1683; *T. Not.* 2000, 306; *T.B.B.R.* 2000, 514-524, noot J. GERLO; *Rev. not. b.* 1999, 574, noot J.S.; *Rev. trim. dr. fam.* 1999, 705-722, noot PH. DE PAGE; G. BAETEMAN, „De begroting van de vergoedingen in het overgangsrecht”, *T. Not.* 1998, 98 e.v. en zie S. MOSSELMANS, „Het overgangsrecht met betrekking tot het huwelijksvermogensrecht” in H. CASMAN en M. VAN LOOK (eds.), *Huwelijksvermogensrecht. Topics*, Antwerpen, Kluwer, III 15-22.

ming van de datum van het ontstaan van het recht dat tot de vergoeding aanleiding geeft. Situeert die datum zich vóór 28 september 1977, dan wordt die vergoeding begroot volgens de alsdan geldende regels van vóór de Wet van 14 juli 1976, dus zonder herwaardering. Een herwaardering is alleen mogelijk voor deze vergoedingen waarvan de feiten, die aanleiding geven tot deze vergoeding, dateren van na de inwerkingtreding van de Wet van 14 juli 1976.

AFDELING III BEDONGEN GEMEENSCHAPSSTELSLS

§ 1. Algemeen

395. Wanneer de echtgenoten vóór 28 september 1976 gehuwd waren en in het huwelijkscontract een ander gemeenschapsstelsel dan het toenmalig wettelijk stelsel van gemeenschap van roerende goederen en aanwinsten hadden bedongen, dan waren zij vanaf 28 september 1977 slechts onderworpen aan de nieuwe artikelen 1407 tot 1426 B.W.(621). Dit betekent dat zij bijvoorbeeld in het geval van een stelsel van scheiding van goederen met een gemeenschap van aanwinsten voor het bestuur van het eigen en het gemeenschappelijk vermogen, het karakter van de schulden en de rechten van de schuldeisers onderworpen zijn aan de Wet van 14 juli 1976. Voor alle andere elementen zoals de samenstelling van het eigen en het gemeenschappelijk vermogen blijven zij onderworpen aan het oude recht en aan hun huwelijkscontract(622).

§ 2. Bestuur

396. De geldigheid van een bestuurshandeling wordt bepaald aan de hand van de op het ogenblik van deze handeling toepasselijke wet. Hier kan worden gewezen op een uitspraak van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Namen waarin wordt bevestigd dat de echtgenoten inzake bestuur van de gemeenschap onder toepassing van de Wet 14 juli 1976 vallen voor bestuurshandelingen gesteld na de inwerkingtreding van deze Wet(623).

Het Hof van Beroep te Gent stelde terecht dat een man gehuwd onder het stelsel van de algehele gemeenschap in 1957 een schenking kon doen zonder medewerking van zijn echtgenote omdat hij onder het oude recht alleen het beheer van de huwelijksgemeenschap uitoefende, inclusief het beschikkingsrecht bij schenking onder de levenden teneinde gemeenschappelijke kinde-

(621) Ten onrechte gewaagt artikel 1, 3° van artikel 3 Wet 14 juli 1976 van de artikelen „1408 tot 1426” B.W., zie J. GERLO, „Huwelijksvermogensrecht, overgangsrecht en Hof van Cassatie” in X. (ed.), *Personen- en familierecht. Gezin en Recht in een postmoderne samenleving*, Gent, Mys en Breesch, 1994, 417 en vorig overzicht *T.P.R.* 1996, 338, nr. 274.

(622) *Rb. Namen 19 februari 1998, Rev. not. b.* 1998, 565.

(623) *Ibidem.*

ren een stand te verschaffen(624). Het Hof maakte een juiste toepassing van de artikelen 1421-1422 oud B.W. die het beschikkingsrecht van de man over onroerende goederen van de gemeenschap beperkte tot een schenking aan gemeenschappelijke kinderen om deze een stand te verschaffen.

§ 3. Vereffening-verdeling

A. Vergoedingen

397. Op bovenvermelde echtgenoten is het nieuwe artikel 1435 B.W. nooit van toepassing, ook niet wanneer de ontbinding en het recht op vergoeding dateren van na de nieuwe wet. Dit werd eerst onrechtstreeks bevestigd door de cassatierechtspraak omtrent de preferentiële toewijzing die hierna aan bod komt (*cf.* *infra* nr. 398)(625). Het Hof bevestigde toen dat de nieuwe artikelen 1446 en 1447 B.W. die een recht van toewijzing bij voorrang in het leven roepen, niet op deze echtgenoten van toepassing zijn ongeacht het tijdstip van ontbinding van het bedongen huwelijksvermogensstelsel. Later werd deze stelling ten opzichte van de vergoedingen rechtstreeks bevestigd door het arrest van 27 april 2001(626). Het Hof bepaalde uitdrukkelijk dat de oude artikelen 1433, 1436 en 1437 B.W. van toepassing blijven bij een ontbinding van een bedongen gemeenschap beperkt tot aanwinsten die bedongen werd onder het oude recht en die ontbonden werd onder het nieuwe recht.

Toch wordt de toepassing van het oude recht met betrekking tot de berekeningswijze van de verschuldigde vergoedingen door een verregaande interpretatie van de overgangsregels om billijkheidsredenen terzijde geschoven door de Rechtbank van Eerste Aanleg te Luik(627). Dit vonnis wordt door het Hof van Beroep te Luik bevestigd(628). Er kan worden aangenomen dat het Hof van Cassatie het twistpunt thans definitief heeft beslecht.

B. Preferentiële toewijzing

398. Het Hof van Cassatie heeft in 1998 beslist dat echtgenoten die gehuwd waren onder een bedongen gemeenschap beperkt tot aanwinsten en die binnen de wettelijke termijn niet hadden verklaard dat zij het bedongen stelsel van vóór de Wet van 14 juli 1976 wens te handhaven, geen

(624) *Gent 15 mei 1997*, *T. Not.* 1998, 38, noot H. DU FAUX.

(625) S. MOSSELMANS, „Beweningen en zwarigheden inzake vereffening-verdeling: over de toepassing in de tijd van art. 1435 B.W. en over de zogeheten woonstvergoeding” (noot onder Cass. 27 april 2001), *E.J.* 2002, 10, nr. 14.

(626) *Cass. 27 april 2001*, *E.J.* 2002, 2, noot S. MOSSELMANS; *J.T.* 2003, 81; *Pas.* 2001, I, 715; *Rec. gén. enr. not.* 2003, 142; *Rev. trim. dr. fam.* 2003, 606-633, noot Y.-H. LELEU en J.-L. RENCHON en *T.B.B.R.* 2002, 128.

(627) *Rb. Luik 17 oktober 1994*, *Rev. trim. dr. fam.* 1994, 98.

(628) *Luik 6 mei 1998*, *Rev. trim. dr. fam.* 1999, 567; in dezelfde zin *Luik 30 juni 1993*, *Rec. gén. enr. not.* 1996, nr. 24592.

aanspraak kunnen maken op de nieuwe regels van de preferentiële toewijzing(629). Artikel 1, 3° van de overgangsbepalingen van de Wet van 14 juli 1976 (artikel 3) bepaalt immers dat echtgenoten die de gemeenschap beperkt tot aanwinsten hadden aangenomen en die geen verklaring hebben afgelegd dat zij dit stelsel wensten te handhaven vanaf 28 september 1977 onderworpen zijn aan de bepalingen van de artikelen 1415 tot 1426 B.W. voor alles wat betreft het bestuur van de gemeenschap en van de eigen goederen, alsook aan de bepalingen van de artikelen 1408 (lees: 1407) tot 1414 B.W. betreffende de gemeenschappelijke schulden en rechten van schuldeisers. De wetgever heeft volgens het Hof van Cassatie de toepassing van de nieuwe regels duidelijk hiertoe beperkt. De echtgenoten kunnen geen aanspraak maken op een recht van toewijzing bij voorrang zo dit recht niet bestond op het ogenblik van de ontbinding van het huwelijk.

399. Deze overgangsregeling geldt dus voor alle echtgenoten die vóór 28 september 1976 gehuwd waren met een huwelijkscontract waarin een gemeenschapsstelsel verschillend van het oude wettelijke stelsel werd bedongen. Voor deze echtgenoten bestond het recht op preferentiële toewijzing krachtens de overgangsbepalingen niet op het ogenblik van de ontbinding van het huwelijk. Echtgenoten die vóór 28 september 1976 zonder huwelijkscontract of met huwelijkscontract onder het toenmalige wettelijke stelsel gehuwd zijn, kunnen in principe wel aanspraak maken op de preferentiële toewijzing als ze hun stelsel ontbinden na de inwerkingtreding van de nieuwe wet (28 september 1977).

400. Ten onrechte besliste het Hof van Beroep te Gent in 1994 en 1996(630) dat echtgenoten die gehuwd waren vóór 28 september 1976 onder een bedongen gemeenschapsstelsel en waarvan het huwelijksstelsel ontbonden werd na 28 september 1977, wel aanspraak konden maken op de nieuwe regels inzake de preferentiële toewijzing.

401. Als enige oplossing(631) hebben echtgenoten de mogelijkheid om gedurende hun huwelijk hun stelsel te laten aanpassen en de mogelijkheid van preferentiële toewijzing in hun stelsel te laten invoeren. Doch weinige echtgenoten denken hieraan wanneer hun relatie goed is en in het andere geval zal er altijd één echtgenoot zijn die liever niet meer aan dergelijke wijziging meewerkt. Leleu en Raucant(632) gaven nog een zekere hoop dat

(629) *Cass. 15 mei 1998, Pas. 1998, I, 254; Div. Act. 1999, 70, noot E. DE WILDE D'ESTMAEL; J.T. 1999, 106, noot Y.-H. LELEU; Arr. Cass. 1998, 254; Rev. not. b. 1999, 40; Rev. trim. dr. fam. 1999, 700, noot PH. DE PAGE; R.W. 1998-1999, 1418 en T. Not. 1999, 309 en in dezelfde zin Brussel 3 oktober 2000, A.J.T. 2000-2001, 929, noot S. MOSSELMANS.*

(630) *Gent 4 november 1994, A.J.T. 1994-1995, 483, noot J. GERLO en Gent 11 maart 1996, R.W. 1997-1998, 400, noot S. MOSSELMANS.*

(631) Te vinden in voormelde noot van Y.-H. LELEU.

(632) In *Rép. Not., T.V., Les régimes matrimoniaux, IV, Les régimes conventionnels*, 1065-1066, nr. 1304-1305.

het Arbitragehof dergelijk onderscheid tussen echtgenoten (die allen onder een stelsel van gemeenschap zijn gehuwd) als ongrondwettelijk zou kunnen beschouwen. Maar het Arbitragehof heeft in zijn arrest van 22 januari 2003(633) bevestigd dat artikel 1, 3° van de overgangsbepalingen, geïnterpreteerd in de zin dat de echtgenoten die een stelsel kozen van scheiding van goederen met een gemeenschap van aanwinsten geen aanspraak kunnen maken op de preferentiële toewijzing van artikel 1447 B.W., de artikelen 10 en 11 Grondwet niet schendt(634).

(633) Arbitragehof 22 januari 2003, *B.S.* 17 april 2003; *Div. Act.* 2003, 81, noot I. DE STEFANI; *Rev. not. b.* 2003, 661; in dezelfde zin Arbitragehof 22 juli 2003, *B.S.* 24 november 2003 en Arbitragehof 24 september 2003, *B.S.* 2 december 2003.

(634) Zie PH. DE PAGE en I. DE STEFANI, „Le droit transitoire des régimes conventionnels „en communauté” et la cour d’arbitrage”, *Rev. not. b.* 2003, 644.